

IRODALOM.

Dóczy Jenő: Tehetség és iskola. (153 old.) Budapest, 1910.

Egy elterjedt napilapunk oly elragadtatással írt e könyvről, hogy a legfeszültebb várakozással fogtam olvasásához. Sajnos, némi csalódás ért. Nem mintha értéktelen vagy rosszul megírt könyv volna, de tartalma és feldolgozásmódja épenséggel nincs arányban a mértéket nem ismerő magasztalással, melyben imént említett jóakaró bírálója részesítette. Ujból beteljesedett a szertelen dicséret átka. Ha ama panegyrikus elmaradt volna, közelfekvő pszichológiai okoknál fogva bizonyára jobb benyomást hagyott volna az olvasóban Dóczy könyve; míg most ítéletünket önkéntelenül is befolyásolja a dicsőtő himnusznak és a tényállásnak meg nem egyezéséből eredő bosszankodás érzése. S amit itt leírok, nemcsak a jelen esetre vonatkozik. Napilapjaink sokkal nagyobb szolgálatot tennének a tudományos könyvnek és írójának, ha pusztán a tartalom ismertetésére szorítkoznának és minden dicsérő megjegyzéstől tartózkodnának. A gyors termelésre kárhoztatott és társát mindenáron megelőzni akaró napilap teljességgel nem alkalmas arra, hogy tudományos műveket érdemlegesen bíráljon, amihez hosszabb idő és elmélyedő tanulmány szükséges.

Rátérve már most a címül írt könyvre, mindenki el fogja ismerni, hogy a szerző sokat olvasott, szorgalmas ember; csak az a baj, hogy nem tud kellő különbséget tenni a tekintélyül hívtok írók között, vagyis az írók értékelésében nem mindig jár el a szükséges kritikával. Elsőrendű íróknak, mint (a pszichológusok közül) Ribot, Wundt, Meumann, Ebbinghaus, Ziehen műveinek, továbbá (a filozófusok közül) Kant, Schopenhauer, Herbert Spencer munkáinak, úgyszintén egy-két jeles hazai kutatónk dolgozatainak felhasználása mellett igen csekély tudományos értékű művek megbízhatatlan eredményeit is beleviszi művébe. Hogy erre csak néhány példát idézzünk: hivatkozik Lay és Rőse oly fajta naivitásaira, hogy «a nagy és hosszúfejű növények általában intelligensebbek». Ha a szerző is Meumann helyes álláspontját fogadja el, aki szerint csak azt állíthatjuk, hogy a gyengeletességű gyermek csaknem mindig testileg is fejletlenebb

és hogy a tehetségesebb gyermek testi fejlettségéről szóló tétel csak az átlagra vonatkozik, de hogy ezt a tételt sohasem szabad az egyes individuumokra alkalmazni, ha tehát a szerző ezen álláspontra helyezkedik, akkor miért kell Layra hivatkoznia, mint tekintélyre, aki egészen mást állít. Vagy miért hagyja szerző a kellő kritika nélkül az ily fajta abszurdításokat: «az iskolába lépő fiúgyermekek értelmi képességét befolyásolja úgy a testmagasságuk, mint az ahhoz mért viszonylagos testsúlyuk és a gyermekek közt fennálló korkülönbség. *A túlnyomó befolyást azonban a testmagasság gyakorolja.*»(!)

Általában azt hisszük, hogy Dóczy túlsokat vár az úgynevezett kísérleti pædagógiától. A kísérleti pszichologia pædagógiai alkalmazása a nevelés tan egy alapvető kérdéseire teljességgel lehetetlen, részint a tárgyalt problémák értékelméleti jellegénél fogva, részint a szóban forgó lelki tünemények rendkívül bonyolult voltánál fogva. Korántsem akarjuk ezzel a pædagógia területén alkalmazott kísérleti irány meddőségét állítani. De amíg a tapasztalatban igaznak bizonyult részletes fejlődésmenet rajzát nem kapjuk a gyermeki lélekről, addig lehetetlenség a meglévő, aránylag csekély számú és sokszor egymásnak ellentmondó, kísérleti úton lehozott tételre alapítani a nevelés oly messze elágazó munkáját. Nehezen is látható be, mért legyen ily fejlődésmenet megállapítására egyedül a kísérleti módszer hivatott?

Korántsem kielégítőek szerzőnek a tantervre vonatkozó, többnyire általánosságokban mozgó fejtegetései. Nem helyeselhetjük a gyermek individuális nevelésére vonatkozó nézeteit sem. Szerző szerint a család nem alkalmas a gyermek nevelésére, mert a szülőknek hiányzik elméleti pædagógiai készségük. (Mit mondana ehhez Pestalozzi?) Ellenben az iskola feladata tanulmány tárgyáév átadni minden egyes gyermek egyéniségét és ehhez alkalmazni a nevelés munkáját. Több súlyos argumentum szól e nézetek ellen. Nem is szólunk-e helyütt azon nehézségekről, amelyek az egyéni nevelést a szerző által kívánt mértékében még az általános létszám felére redukált iskolában is lehetetlenné teszik; továbbá nem akarjuk vizsgálni, vajjon helyese szem elől tévesztetni, hogy valamint vannak nevelésre alkalmatlan családok, úgy vannak nevelésre nem alkalmas tanárok és tanítók is. Csak utalunk arra a senki által komolyan nem vitatható tényre, hogy más a család és más az iskola feladata. Igaza van Waldapfelnek; ha azt mondja: «a közös nevelés, közös célokkal, közös eszközökkel a nemzeti közösség számára dolgozik. Az iskola nem kedvezhet egyoldalúlag egyik vagy másik területen a genialitásnak, sem nem kimélheti valami nagyon a közösséggel haladni nem tudó gyenge tehetségűeket.» Éppen abban rejlik az iskola óriási fontossága, hogy

a szociális keretbe illeszti a családban egyénileg nevelt gyermeket, megtanítja közösségben élni, tekintettel e közösségre.

Abban a fejezetben, mely az iskolaszervezeti reformokról szól, határozottan a differenciáció, vagy a furkációk rendszere mellett foglal állást a szerző, melyet sok érvel támogat, anélkül hogy az összes ellenérvekről és gyakorlati nehézségekről kellő mértékben tudomást vett volna. A franciák közt mindinkább szaporodik azoknak a száma, kik az 1902-ik évi, négy irányban széjjelágazó tanulmányi szervezetet mesterkéltnek és módfölött bonyolultnak ítélik s belátják, hogy e berendezés nemcsak a szervezetnek, hanem az iskola tanulmányi menetének egységét is megbontja. Ily szempontból kiindulva, nézetünk szerint, kár volt a Lukács féle törvényjavaslatot lebecsülni; e javaslat ép arra törekszik, hogy az oktatás felső fokán némi szabaddabb mozgást engedjen; nem oly nagyot, hogy miatta szakadás álljon be a közműveltség tartalmában és az iskola rendjében; de nem is oly csekélyet, hogy e reformot, mely egyúttal a jogosítás egységét elvi alapra helyezte volna, érdemes ne lett volna megalkotni. Hiszen a Lukács-féle javaslatról is el lehet mondani, ami magának Dóczynek szeme előtt lebeg, amikor a 138—39. lapon így ír: «..... abból a helyes alapelvből kell kiindulnunk, hogy a nemzet egész ifjúságára vonatkozólag szigorú mérlegeléssel állapítandó meg és szervezendő képző anyagul a kulturjavaknak azon szűkebb köre, melynek az ifjú generáció minden tagjára való átszármaztatása nemzeti közművelődésünk egységének biztosítása és megőrzése szempontjából kívánatos. Az így egységesen megállapított tanulmányalap szolgáljon a törzstanítás anyagául ne csak a középiskola alsó tagozatán, hanem végig az oktatás befejezéséig. A középiskolai kurzus derekán azután két-, esetleg háromfelé is ágazhatik a törzstanítás mellett a képzés az egyéni tehetségek és törekvéseknek megfelelőleg.»

Ilyen és hasonló észrevételek merülhetnek fel a szerző fejtegetései ellen, melyek végső eredményben azt a benyomást keltik, hogy nem nagyon hosszas elmélkedés és a problémákba való nem nagyon beható elmélyedés előzte meg őket. A tehetséges és szorgalmas szerző, úgy látszik, még nem gondolkodott eleget e bonyolult kérdésekről. Mindenképp elismerést érdemel azonban az igyekezet komolysága, mely a szerzőt vezette s az a becsületes törekvés, mellyel iskoláink bajait javítani igyekszik. Ha pädagógiai érdeklődése el nem lankad, még sok jót várhatunk tőle e téren.

Spectator.